

WAT ZOU JIJ DOEN?

4 en 5 mei programma 2018 Museum Perron Oost.

5 mei 2017

Museum Perron Oost sluit dit jaar aan bij het landelijke thema verzet. We stellen ons de vraag: Wat zou jij doen?

Als je in een oorlog terecht komt kan je verschillende keuzes maken. Kies je voor verzet? Werk je mee met de vijand? Blijf je daar waar het oorlog is of vlucht je naar een veiliger plek? Het zijn keuzes die achteraf vaak gedefinieerd worden als goed, fout, dapper of laf. Veelal door mensen die nooit in die situatie zaten. Is de vraag *wat zou jij doen?* wel te beantwoorden en kan je oordelen over de keuze van een ander? Die vragen staan centraal in Museum Perron Oost tijdens de weken rondom 4 en 5 mei.

In het Perronhuisje presenteren we van medio april tot en met begin mei een verhaal van vroeger en een verhaal van nu.

Op één van de muren projecteren we een beladen uitspraak van de eerste naoorlogse verkeersminister Steef van Schaik. Tijdens de herdenking van de spoorwegstaking in september 1945 spreekt hij het NS-personeel toe en zegt:

'Met uw treinen werden de ongelukkige slachtoffers naar de concentratiekampen gebracht. In uw harten was opstand. Toch hebt ge het gedaan, dat strekt u tot eer, het was de plicht die de Nederlandse regering van uw eiste, omdat het spoorbedrijf ook een de pijlers is waarop het economische leven van het Nederlandse volk steunt en dat niet voortijdig in de waagschaal mocht worden gesteld.'

In 2005 bood de toenmalige NS-directeur excuses aan voor de rol die Nederlandse Spoorwegen hadden gespeeld. Ook uit die toespraak zullen fragmenten te zien zijn op de muren van het Museum. Aad Veenman zei onder andere:

“Wij kunnen alleen oordelen met de kennis en het inzicht van het heden. Belangrijk is dat wij de volle werkelijkheid van onze geschiedenis onder ogen durven zien. Erkennen dat, ondanks alle mogelijke nuanceringen en kanttekeningen, onze rol van toen niet altijd als bepaald fraai is te bestempelen.”

“In juli 1942 starten de eerste grote razzia's in Amsterdam, waarna de eerste treinen met joden vanuit Amsterdam Rietlanden naar Westerbork vertrekken. 100.000 joden werden door de nazi's naar Midden-Europa vervoerd. Het merendeel had als bestemming de vernietigingskampen Auschwitz en Sobibor.”

Tussen de teksten van deze hoogwaardigheidsbekleders kunnen mensen (via koptelefoons) luisteren naar drie audioverhalen. De eerste is van Wim Sels. Sels is 18 jaar aan het begin van WO II en meldt zich in 1942 als leerling-machinist bij de NS om te ontkomen aan de Arbeitseinsatz. Hij komt op het goederenrangeerterrein van de Rietlanden terecht, waar hij tot de spoorwegstaking van september 1944 zal werken. Sels vervoert kleding, voedsel maar ook legermaterieel dat uiteindelijk in Duitsland terecht komt. En af en toe ziet hij personentreinen met Joden vertrekken vanaf de Rietlanden. Naar het noorden van Nederland, meer weet hij op dat moment niet. Soms zit hij op klaarlichte dag op de trein terwijl de geallieerde bommenwerpers over vliegen. Collega's verloren tijdens hun werk het leven. Hoe was dat voor de jonge Wim? Had hij een andere keus? Heeft hij zich tijdens zijn werk verzet?

Het interview met Sels is in 2014 opgenomen. Hij is inmiddels overleden, maar zijn vrouw heeft ons toestemming verleent de opnames te gebruiken.

Via twee andere koptelefoons horen we fragmenten uit een gesprek tussen rabbijn Lody van de Kamp en de Syrische vluchteling Mahmoud Noufal.

Mahmoud Noufal (27) was kapper in Aleppo en vluchtte met ouders en broers naar Libanon. Hij kwam een paar jaar geleden via Turkije, Lesbos en Oost-Europa in Amsterdam terecht waar hij inmiddels als kapper werkt. Andere leden van zijn familie wonen elders in Europa. Mahmoud ging weg van de oorlog, de vrijheid tegemoet, maar de overtocht naar Lesbos was een trip met gevaar voor eigen leven. Net als de meeste andere Syrische jongens was Mahmoud dienstplichtig militair. Door zijn vlucht weet hij te ontkomen aan een oproep van het Syrische leger.

Lody van der Kamp werd geboren in 1947. Zijn vader overleefde Auschwitz, zijn moeder zat ondergedoken tijdens de Tweede Wereldoorlog. Van de Kamp is rabbijn en zet zich de laatste jaren veel in voor de Joods-Islamitische dialoog. Hij heeft een connectie met het voormalige abattoir aan de Cruquisweg, omdat hij daar als Joods ritueel slachter werkzaam was.

Het interessante aan de combinatie van Lody en Mahmoud is dat zij op het eerste oog van elkaar verschillen, maar beiden bereid zijn te zoeken naar overeenkomsten. Mahmoud is een Arabier, maar niet gelovig, Lody is Joods en een gelovig mens. De twee mannen zijn van een totaal andere generatie, maar beiden zijn getekend door een oorlog.

We laten Mahmoud en Lody met elkaar in gesprek gaan. Ze stellen elkaar vragen over verzet, vluchten, onderduiken en wat je zou kunnen doen om onderling respect te vergroten. Het is een persoonlijk gesprek, maar ze stellen elkaar ook vragen over de uitspraken van de naoorlogse minister Van Schaik en de keuzes van Wim Sels. Zo horen we verschillende perspectieven.

Die verschillende perspectieven worden ook duidelijk door de opstelling van de stoelen in het museum. Iedere koptelefoon/persoon hoort bij een stoel. Ze staan in een driehoek. De luisterende personen kunnen elkaars reactie zien. Wellicht gaan ze daarna met elkaar in gesprek over wat ze gehoord hebben, of ze wisselen van stoel.

De tentoonstelling 'Wat zou jij doen?' loopt van 20 april t/m 13 mei.

Elke zaterdagmiddag open tussen 16.00 en 18.00 uur en verder 24/7 te zien en horen (via QR code) vanaf het perron. Vrijwilligersorganisatie VIIA gaan we vragen vrijwilligers te zoeken om het museum te bemannen. Afhankelijk van hoeveel mensen mee willen doen zal het museum vaker open gaan.

De Vredesmaaltijd:

Wat zou jij doen als je Mahmoud, Lody van de Kamp, of Wim Sels zou zijn geweest?

De vredesmaaltijd haakt aan bij de voorstelling in het Perronhuisje. Mahmoud zal de maaltijd openen met een monoloog over hoe hij naar Nederland kwam. Esmeralda Detmers, buurtbewoonster en theaterdocent bij Improbattle, begeleidt Mahmoud bij het schrijven en voordragen van die monoloog. ImproBattle biedt programma's om jongeren te versterken in hun vaardigheden (<https://www.improbattle.nl>) Theater is één van de educatiemiddelen.

Aan de vredesmaaltijdtafel zal nog een aantal Improbattlejongeren aanschuiven. Ze proberen zich, vanuit hun eigen wereld en achtergrond, in Mahmoud Noufal, Lody van de Kamp, of Wim Sels te verplaatsen. Zij laten in tekst of muziek horen wat zij zouden hebben gedaan als ze in die positie geweest zouden zijn. De jongeren hebben de interviews uit het Perronhuisje beluisterd, maar kunnen hun bijdrage ook aanvullen vanuit hun eigen ervaring. Daarnaast stellen ze elkaar vragen: Wat doe jij nu om van de stad Amsterdam een lieve stad te maken? Zorgen wij wel goed voor elkaar? Ook als er een oorlog zou uitbreken? Kan je die vragen eigenlijk wel beantwoorden als je zelf nooit in zo'n situatie hebt verkeerd? Ook hierin begeleidt Esmeralda Detmers de jongeren.

Als de voorstelling is afgelopen, wordt de maaltijd geserveerd en nemen de jongeren weer hun plek in. De vragen en verhalen die zij eerder hebben opgeworpen zijn gespreksstof voor tijdens het eten.

Ook Mahmoud gaat tijdens het eten in gesprek met de andere bezoekers. De gesprekken die hij voert worden opgenomen door radiomaker Joost Wilgenhof. Delen van die gesprekken zijn op een later tijdstip terug te horen in Museum Perron Oost. Het is ook mogelijk om de Vredesmaaltijdgesprekken via de website terug te horen. Daarmee krijgen de opgenomen gesprekken een duurzamer karakter.

De buurt coöperatie OHG verzorgt de repetitieruimte.
Ook de koks uit de buurt komen via de buurt coöperatie.

5 mei 2018

Maaltijd voor 100 personen

15.00 uur: Tentoonstelling open

17.00 uur: Inloop/ kaartverkoop

18.00 uur: Aan tafel met jongeren Improbattle

20.30 uur: Einde

Doelgroep: Jong en oud. We hebben nauw contact met de buurt coöperatie en we hebben al jaren een vaste steeds terugkomende groep bezoekers die we bereiken via facebook en de nieuwsbrief. Ook komen er ieder jaar nieuwe mensen bij via de gasten, of tentoonstelling makers.

Communicatie: Nieuwsbrief, Facebook, twitter, mond op mondreclame en website.

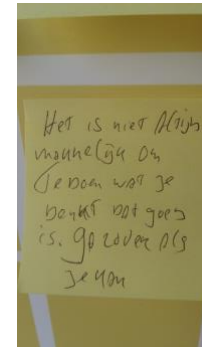
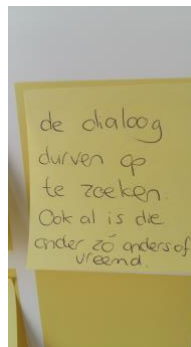

<https://soundcloud.com/user-361382145/mahmoud-5-mei>

<https://soundcloud.com/user-361382145/lody-5-mei>

<https://soundcloud.com/user-361382145/sels-5-mei>

"In juli 1942 starten de eerste grote razzia's in Amsterdam, waarna de eerste treinen met joden vanuit Amsterdam Rietlanden naar Westerbork vertrekken. 100.000 Joden werden door de nazi's naar Midden-Europa vervoerd. Het merendeel had als bestemming de vernietigingskampen Auschwitz en Sobibor."

"De eerste keer dat ik direct met mijn neus op de gebeurtenissen rond onze Joodse landgenoten werd gedrukt was het moment dat ik per fiets de sporen van de Rietlanden overstak en overall, het leek wel of het wat gesneeuwd had, boeken en veel foto's over de sporen uitgestrooid zag. Ik pakte er zo een paar op en maakte kennis met een paar onbekende gezinnen die op de foto in een gelukkige situatie leken te verkeren. Wat was er gebeurd; de deportatie van onze landgenoten was begonnen en nader bleek dat een toen bekende verhuisfirma Puls, de Möffen was gaan assisteren om Joodse eigendommen naar loodsen op de Javakade te transporteren"

Wim Sels

Chaar Petermaat, gezien van eerste Conradistraat naar Stads Rietlanden, spoorgang naar Chastelle (landelijke 1936)

Stads Rietlanden gezien van spoorgang naar de Conradistraat op de achtergrond het Looysbuitel collectie stadarchief Amsterdam

Surenna 1942, Jozef W. Kijp en Jozef W. Kijp/Gedrukt: Vrijzending Dobbij Nijmegen

5 mei - De Vrijheidsmaaltijd (80 deelnemers, makers en bezoekers)

Bezoekers vonden de Vrijheidsmaaltijd op het perron bijzonder. "Een mooi evenwicht tussen verdriet en vreugde", was een reactie die dat goed samenvat. Iedereen ging met elkaar in gesprek. 'Wie ben jij en waarom ben je hier'. Ondertussen klonk er muziek: cello en klarinet. De jongeren van Improbattle begonnen

zonder aankondiging aan hun bijdragen. Het duurde even voor ze de bezoekers stil kregen, maar toen Brian in de huid kroop van een NS-medewerker die tijdens WO II in de Rietlanden had gewerkt en vertelde over de dilemma's waar ze mee te maken kregen, had hij toch alle aandacht. "Kop houden, niets vragen, doorwerken, je familie beschermen en overleven. Is dat zo fout?" vroeg hij zich af.

Daarna volgde een dialoog tussen Mahmoud en Jorgen. Het werd even muistil, toen de Syrische vluchteling Mahmoud met veel emotie in zijn stem vertelde wat oorlog met mensen doet. In gesprek met bezoekers zei hij het moeilijk te vinden om de vrijheid te vieren, omdat een deel van zijn familie nog midden in de oorlog zit. Zo kwam een oorlog die soms zo ver van ons vandaan lijkt, heel erg dichtbij:

M: Oorlog vernietigt alles, ook de waardigheid van mensen.

J: Ik heb liefde van mensen om mij heen, Jullie?

M: Oorlog maakt bang, corrupt en gemeen.

De Iraniër Alborz sloot op een poëtische manier af met een verhaal over zijn vader die niet echt praat.

"Nooit had ik het door, wat mijn vader heeft doorstaan.

Wat hem heeft gemaakt tot de man die hij is.

Want mijn vader had het er nooit over."

Daarna begon de maaltijd. Hanadi en enkele buurtgenoten hadden een heerlijk driegangen menu bereid. Een pittig kerriesoepje met kokos vooraf, humus, linzen en salade als hoofdgerecht en ter afsluiting een zoetig hapje. Gasten hielpen spontaan in de bediening.

Hanadi komt uit Damascus. Daar was ze laborant. Ook zij ontvluchtte de oorlog. Sinds 2011 heeft ze een Nederlands paspoort, maar haar familie woont nog in Syrië. In Nederland is het haar niet gelukt haar beroep weer op te pakken vanwege de diploma's die ze opnieuw moest halen, daarom is ze gaan koken. Ze verheugt zich nu al op de volgende vrijheidsmaaltijd. "Het voelt goed om mensen blij te maken met lekker eten", zegt ze.

De verhalen hebben de mensen echt bereikt. Er werd op 5 mei volop geluisterd naar de audioverhalen in het museum. En het is hartverwarmend om te zien hoe in een buurt iedereen samenwerkt om van deze dag iets bijzonders te maken. Er was heerlijk eten, mooie muziek en er waren bijzondere verhalen. We stapten even in

de bubbel van de ander en de gasten mochten elkaar alles vragen. Daardoor besef je ook hoe waardevol vrijheid is.

Monoloog Brian:

Personage gepasseerd op de heer Wim Sels.

Goeie dag allemaal, dat ziet er gezellig uit,
maar als u op de trein zit te wachten, nou dan kunt u lang wachten,
want die komt al jaren niet meer.
En ik kan het weten, want ik heb hier gewerkt.

Ik ben Sjaak van Deursen, en ik heb hier jarenlang gewerkt op de Rietlanden als leerling-machinist.
Maar dat zag er allemaal heel anders uit. Het rook ook anders, naar kolen, warme olie en rook.
Al die huizen, die woonwijken dat was er toen allemaal niet.
Tot aan het Lloyd Hotel alleen maar sporen, sporen en nog eens sporen.
Dat eiland daar heet niet voor niets Sporen-eiland.
Niks Piet Heintunnel, dat was er allemaal nog niet, dit was 1 groot rangeerterrein: rangeerterrein De Rietlanden.

Ik ging via de Czaar Peterstraat de Rietlanden op.
Je moest over de spoorwegovergang, dat is nu een tunneltje.
Maar daar kwam je niet zomaar op! Nee,
en vooral niet tijdens de oorlog.
Dit was hier allemaal Sperr-gebied.
Ik had een Ausweis om hier op het rangeerterrein te komen.
Zo kon ik de vroege en de late diensten draaien.
En dan moest ik heuvelen. Ik had dan een vroege dienst met de wagons van de Javakade en de Handelskade.
Dan vraagt u wat is dat Heuvelen, nou mijn stoomlocomotief duwde dan de wagons omhoog:
heuvelen dus, en dan rolde ze vanzelf naar beneden rangeerterrein op. Zo werden nieuwe treinen samen gesteld.
Dat vond ik klote werk!
Maar ja, werk is werk. Niet zeiken, maar doorwerken.

Kijk, ik ging veel liever per konvooi naar Transvaal of rangeerterrein Watergraafsmeer.
of naar Alkmaar, maar dat was link werk.
Ik ben dan ook heel wat NS collega's verloren tijdens de beschietingen.
want tja, goederen werden militair doelwit.
En mensen werden ook goederen.

Wat er met die mensen ging gebeuren dat wisten wij niet?
Ik vond tussen de sporen wel foto's en brieven van Joodse mensen,
en bij het Lloyd Hotel zag ik, en mijn collega's, steeds meer Joodse Landgenoten in treinen stappen.
Geen veewagens, gewoon rijtuigen voor personen.
Maar waar zij naar toe gingen, dat wisten wij niet?
Ja werken in Duitsland, dat zei iedereen, want daar hadden ze arbeiders te kort.

Kijk, wij vroegen er ook niet naar. Aan wie moest je dat ook vragen?
Nee gewoon je kop houden, je werk doen, zorgen dat jezelf en je familie niet in de problemen kwamen.
Dat is bezetting.
Je raakt bevroren. Je leeft in een roes.
Je probeert te overleven, meer niet.

Toen kwam de bevrijding: 5 mei.
Ik ben meteen op mijn fiets gesprongen en hier naar toe gefietst.
Tijdens de hele Spoorwegstaking was ik hier niet meer geweest.
Toen ik aankwam heb ik staan janken: mijn Rietlanden,
alles was verwoest.
Vreselijk, al het gereedschap weg, alles vernield, Locomotieven afgebrand,
Locomotieven kappot geschoten, Mijn Locomotief totaal uitgebrand.

Ik ben nooit meer als machinist gaan werken.
Ik heb wel altijd voor de NS gewerkt.
Mijn hele leven heb ik gehoord dat ik fout was tijdens de oorlog.
Omdat ik hier heb gewerkt, hier op de Rietlanden.
Ik deed gewoon mijn werk, meer niet, zoals zo veel mensen.
Kop houden, niets vragen, doorwerken, je familie beschermen en overleven.
Is dat zo fout?

Dialogo Mahmoud en Jorgen:

J: Daar stond ik heel stil en ik kon mij niet bewegen,
M: Vanochtend werd ik wakker, in stilte, midden in Amsterdam, dat heet Vrede.
J: want mijn benen waren op slot. Mijn gevoel was op slot,
M: Ik herinner mij de bombardementen van de oorlog.
J: mijn gedachten waren op slot.
M: Oorlog maakt mensen kapot en families worden uit elkaar gerukt. (stilte)
J: Wat gebeurde er? Wat was dat?
M: Oorlog maakt mensen diep ongelukkig,
mensen raken alles kwijt waar zij hun hele leven hard voor hebben gewerkt.
J: Ik wist niet hoe ik moest reageren, want ik heb Vrijheid.
M: Oorlog vernietigt alles, ook de waardigheid van mensen.
J: Ik heb liefde van mensen om mij heen, Jullie.
M: Oorlog maakt bang, corrupt en gemeen.
J: Zie je die persoon zoals die echt is? Je familie, je vrienden, je burens.
M: Oorlog kent geen overwinnaars alleen maar verliezers.
J: dat we bij elkaar mogen blijven in Vrede en Liefde.
M: Als we dat zouden begrijpen zou er geen Oorlog zijn.

Monoloog Alborz:

Wat heb je meegemaakt?, vroeg ik.
Hij antwoordt met een grap.
Mijn vader antwoordt nooit op die vraag,
Wel vertelt hij veel,
Als ik een verhaal vertel, dan antwoordt hij met een verhaal.
Zelfde geldt voor ervaring.
Wil ik hem leren kennen,
moet ik zelf leven
En deze met hem delen.

Mijn vader leren kennen
door mij zelf te ontwikkelen
Mijn groei te versterken,
door met mijn vader te delen.

Versterken van de ervaring
Het zoeken naar een verklaring
Elkaar leren kennen,
Terwijl ik mezelf ontdek

Wij helpen elkaar
Elkaar te begrijpen.

Mijn vader had het er nooit over...
Wel had hij altijd woorden klaar,
Woorden die het onderwerp verlichten
Of woorden die het veranderen.